

Дзьобань О. П.

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого,

доктор філософських наук, професор,

професор кафедри філософії

ORCID ID:

<https://orcid.org/0000-0002-2075-7508>

ДО ПРОБЛЕМИ ДЕФОРМАЦІЇ МОРАЛІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Безпрецедентні досягнення сучасної науки і техніки є настільки очевидними й безперечними, що на Міжнародному конгресі ЮНЕСКО з питань

технічної і професійної освіти ХХІ ст. було принципово назване ерою знань, інформації й комунікації. Разом з тим, при безперечних успіхах сучасної техніки, що досягла найбільш вражаючих результатів у сфері інформаційних технологій, у середовищі тверезо мислячої спільноти зростає неспідроблена тривога у зв'язку з морально-етичними загрозами людському існуванню, які є наслідком науково-технічного розвитку.

Іншою, не менш значною тенденцією сучасного інформаційного суспільства є наростання кризових процесів у всіх сферах життя, що у філософській і культурологічній літературі одержало назву «кризи культури», тема якої – одна з очільних і найбільш стійких у суспільствознавчій літературі нашого століття.

Взаємодія людини й інформаційного середовища здійснює радикальні перетворення в людській свідомості, вона реалізується на основі вирішення складного завдання розвитку мислення, завдання оперування формальними поняттями й об'єктами. У зв'язку з цим, розвиток комп'ютерної техніки породжує нові парадигми в наукових уявленнях і, відповідно, зміни у звичках і поглядах людей. Нові парадигми формують нове сприйняття людиною свого місця по відношенню до інформаційного середовища і відповідно нове усвідомлення себе і своєї свободи.

Моральні колізії інформаційного суспільства мають свій витік у його ціннісних підставах, які вступають у конфлікт з традиційними моральними цінностями. Інваріантними ціннісними установками інформаційного суспільства можна вважати: високий ступінь індивідуальної і соціальної мобільності; ціннісний релятивізм; розпад ієрархічних структур у політиці і моралі; переведення дескриптивної інформації в технологічну; зведення комунікації до безособової трансляції готової інформації. Ці установки вступають у конфлікт з традиційними моральними цінностями, які виглядають таким чином: високий ступінь укоріненості в духовній і географічній архітектоніці рідного ландшафту; моральний абсолютизм; прихильність ціннісної ієрархії в політиці і моралі; прагнення до сенсу, а не інформації; прагнення до етично відкритого типу спілкування.

Традиційні цінності засновані на етично-аскетичних ідеях і принципах, тоді як ціннісні установки інформаційного суспільства є гедонізмом.

Відтак можна стверджувати, що основна моральна проблема інформаційного суспільства як на вітчизняних теренах, так і взагалі, полягає в тому, що комунікація перестала бути справжньою. Інтенсивність інформаційних потоків, швидка зміна ціннісних і ідеологічних пріоритетів, ставка на фактичність і сенсаційність, байдужість до духовних цінностей призводять до того, що комунікація стає формальною і вихолощеною, позбавленою людського начала.

Міжособове відчуження в епоху інформаційних технологій набуло глобального характеру, що загрожує основам людського буття. Характерна для інформаційного суспільства несправжня комунікація породжує ще одну моральну проблему – проблему самотності. Отже, несправжнє спілкування, відчуження, самотність – моральні вади сучасного інформаційного суспільства. У цій ситуації особливу гостроту і необхідність набуває відродження базових етичних принципів і етичних першооснов людського буття і культури.

Доцільно виділити п'ять базових дилем інформаційного суспільства, які безпосередньо стосуються проблеми деформації моралі:

- *дилема свободи й сенсу* – інформація, що прийшла на зміну сенсу, в сучасному суспільстві виконує ту ж роль, яку в ньому виконували традиційні духовні і етичні цінності попередніх епох. Можна сказати, що інформаційне суспільство оголяє проблему екзистенційного сенсу існування людини, яка є за своєю суттю духовною й етичною проблемою, що вимагає не технологічних, а етичних рішень;

- *дилема технологічного детермінізму й технофобії* – однією з небезпек сучасності є те, що людина поступово із суб'єкта розвитку перетворюється в безособовий компонент людино-машинної цивілізації. Виникає загроза поступового зрощення людини й техносфери, котра спричиняє нову форму відчуження – відчуження від безпосередньо людського. Симуляція виступає основним принципом сучасної взаємодії, що знаменує виникнення ери гіперреальності (Ж. Бодрійяр), відбувається нівелювання різниці між «істинним» та «хибним», між «реальним» та «уявним». Протилежністю технологічного детермінізму є феномен технофобії – крайня реакція на розвиток техносфери й інформаційної технології;

- *дилема глобального інформаційного простору і локального культурного світу* – суперечність між універсальними вимірами глобального світу, які стали можливими завдяки інформаційним технологіям, і локальними (національними) культурними світами, які терплять збитки від інтенсивного розвитку цих технологій. Іншими словами, це дилема універсального-національного, яка зараз вже торкнулася практично всього людства. Створення глобальних проєктів призводить до недооцінки локальних процесів, які практично виключалися з глобального моделювання;

- *дилема інформаційного блага й інформаційного зла* – ця дилема найточніше розкриває основні моральні суперечності інформаційного суспільства. Інформація, знання є благами, причому в деяких випадках благами абсолютними, і структура інформаційного суспільства може забезпечити мобільну подачу інформації, скорочуючи час і простір. Це реальне благо, яке приносить з собою інформаційне суспільство. З іншого боку, саме блискавичне й безперешкодне розповсюдження масованої інформації у суспіль-

стві має багато негативних наслідків, які не дають можливості абсолютизувати позитивну сторону розвитку інформаційних технологій.

- *дилема свободи й відповідальності працівника мас-медійної культури* – полягає у тому, що більшість відкрито обговорюваних конфліктів в рамках етики ЗМІ спалахують із-за журналістських прорахунків і помилок. Найбільш гострі конфліктні точки журналістської професії пов'язані з проблемами «гонитви за сенсаціями», «вторгнення у сферу приватного життя», журналістської «повсюдності», і особливо «тиску актуальності», який часто перешкоджає серйозному поданню матеріалу й залишає без уваги факти дійсної значущості й загальнолюдського інтересу.

Таким чином, інтенсивний розвиток інформаційних технологій породжує соціальну систему з високою соціальною мобільністю. Це має свої переваги, оскільки сприяє адаптації сучасної людини до інформативних реальностей культури. З іншого боку, інформаційне суспільство містить у собі моральні дилеми, які значно знижують етичне самопочуття індивіда. У цій ситуації необхідно створювати етичні теорії, найбільш адекватні духовним запитам людини інформаційної культури. Для цього потрібно знати й розуміти ці запити. Тому, можемо визначити основну моральну дилему інформаційного суспільства як результат виклику, одержаного в ході кризи, пов'язаної з розвитком техніки. У цьому сенсі сама основна моральна дилема є викликом традиційній культурі, в якій виявляється невідповідність технічного прогресу й моральності суспільства.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Кафедра культурології

ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ
ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ЧАСУ
(до 150-річчя заснування «Просвіти»)

Тези доповідей учасників
Всеукраїнської науково-практичної конференції

м. Харків, 23 квітня 2018 р.

Харків
«Право»
2018

УДК 008(477)
Д85

Редакційна колегія:
*А. П. Гетьман (голова), В. О. Лозовой, О. В. Уманець,
Г. С. Савченко, О. А. Стасевська*

Д85 **Духовна** культура України перед викликами часу (до 150-річчя заснування «Просвіти») : тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 квіт. 2018 р.). – Харків : Право, 2018. – 212 с.

ISBN 978-966-937-408-0

Збірка містить тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Духовна культура України перед викликами часу (до 150-річчя заснування «Просвіти»)», в яких висвітлені актуальні питання духовного буття сучасної України, національної ідентифікації та збереження культурної пам'яті.

Відповідальність за достовірність наданих матеріалів несуть автори.

УДК 008(477)

ISBN 978-966-937-408-0

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2018
© Оформлення. Видавництво «Право», 2018